

BESZÉD,

MELYLYEL

A BUDAPESTI KIR. MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM

RECTORI SZÉKÉT

AZ 1902—1903. TANÉVI BEIKTATÁSI ÜNNEPÉLYEN

1902. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 14-ÉN

ELFOGLALTA

Dr. KÉTLY KÁROLY

M. KIR. UDVARI TANÁCSOS, ORVOSDOCTOR, A GYAKORLATI BELGYÓGYÁSZAT NYILVÁNOS
RENDES TANÁRA, A II. SZ. BELGYÓGYÁSZATI KÓRODA IGAZGATÓJA, A M. TUD. ACADEMIA
L. TAGJA, A BUDAPESTI KIR. ORVOSEGYLET VÁLASZTMÁNYI ÉS ALAPÍTÓ TAGJA, AZ
ORSZÁGOS ORVOSSZÖVETSÉG ELNÖKE, A KÖZEGÉSZSÉGI TANÁCS RENDES TAGJA, AZ
ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGI EGYESÜLET ELNÖKE, A BUDAPESTI ORVOSCLUB ELNÖK-
IGAZGATÓJA STB., AZ EGYETEMNEK E. I. RECTORA.

Tisztelt Egyetemi Közgyűlés!

A midőn a rektori széket, mint a budapesti kir. magyar tudományegyetem 1902/1903. tanévi kormányzója elfoglalni szerencsém van, mindenekelőtt hálás köszönetemet nyilvánítom a négy tudománykar választóinak, a kik egyetemünk kormányzatát a most kezdődő tanévre reám ruházták és a nagymélt. vallás- és közokt. m. kir. kormány lelkes vezérének, a ki e választást megerősíteni méltóztatott.

Az egyetemi méltóságok e legmagasabb fokát sem nem kerestem, sem nem reméltem. Váratlanul, sőt készületlenül ért e kitüntetés némi aggodalommal, de a közbizalom egyhangú megnyilvánulásával szemben kötelességszerűen vállalkoztam e tisztség elfogadására. Gyenge erőmet támogatni fogja a jóakarát és azon lángoló szeretet, melylyel Alma Materünk és a tanuló ifjuság iránt mindenha viseltettem.

Kérem ehhez a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi magyar királyi minister urnak, a nágyérdemű tanács jeles tagjainak és szeretett tanártársaimnak bölcs támogatását és jóindulatát, mert hiszen: „Egyedül a legnagyobb erő sem tehet mindent; egyesített erőknek pedig a lehetetlennek látszó is gyakran lehetséges.” (Kölcsey.)

Jól tudom, hogy a midőn nagyérdemű elődömtől, ki bölcs útbaigazításával már eddig is szives volt támogatni, a rektori jelvényeket átvettem, az egyetemi legfőbb méltóság e symbolumai vállaimra helyezték a rektori kötelességek egész sorozatát, melyeket hűen betartani erős elhatározásom.

Az egyetemi önkormányzat és tanszabadság megvédése a suum cuique elvének tiszteletben tartása s egészséges, erős egyetemi közszellem ápolása és fejlesztése! *Ez rektori programmom.* Mindent az egyetemért! *Ez rektori jelszavam.*

Székfoglalóul a rektori jogok és kötelességekről óhajtok szólni.

Jeles hivatali elődeim az egyetemi élet szabadságának két védőbástyájáról: az önkormányzatról és a tanszabadságról, továbbá az egyetem testületi főhatóságáról: az egyetemi tanácsról, nemkülönben a tudománykarokról és ezek testületi hatóságairól: a tanártestületekről, valamint a rektori és dekáni tisztségekről több ízben és különféle vonatkozásban hivatott tollal értekeztek már. Csekélységem most, az egyetemi új szabály-könyv tervezet tárgyalásának küszöbén alkalomszerűnek véli a rektor jogait és kötelességeit tárgyzó mindazon tételes szabályok ismertetését, melyek jelenleg hatályban vannak, és a különböző időben kibocsájtott s különböző joghatálylyal bíró egyetemi szabályokban elszórtan találhatók.

E szemléltető módszer megvilágítja azt, hogy a rektori jogok és kötelmekből vajmi kevés foglaltatik írott szabályainkban, de annál több háromezrzedes egyetemünk privilégiumaiban, szokásjogában és tisztes hagyományaiban.

Azon elvből kifolyólag, hogy *scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem*, e tételes

szabályok közlése előtt ide iktatom egyetemünk Magna Chartájának, dicső emlékü Mária Terézia királynő nagy szabadság levelének egy részletét, hű magyar fordításban:

„Elhatároztuk — úgymond a nagy szabadság levél, — hogy ezt az ezelőtt Nagy-Szombatban létezett egyetemet Budára, az ország fővárosába áttevesszük és a mi királyi palotánkban helyezzük el, és miután nem megvetendő összeget adtunk ki, részint új épületek emelésére, részint pedig már a megvoltaknak átalakítására s a belső felszerelésre, ezt az áthelyezést is szerencsésen végrehajtottuk s mindent abba a tökéletes állapotba hoztunk, a melyre a helyes tanulmányok céljából törekedtünk.

Mindezekhez még ezt az egyetemet a nemes ifjaknak a nevünkkel kitüntetett s általunk igen bőkezűleg alapított, rendeletileg beléje kebelezett intézetével kapcsoltuk egybe szerencsés összeköttetéssel ugyanazon királyi palotánkban; hogy pedig ugyanezen alkalommal a helyesen szervezett egyetem által a tanügyről is, a mennyire lehetséges, a lehető legjobban gondoskodjunk, ennek intézményét az általunk kegyesen jóváhagyott tanulmányi rendszerrel különösen körülíratuk, melynek értelmében tehát *a tanácsot az elnökből és az egyes karok igazgatóiból, kik mindég általunk és magyar királyi utódaink által fognak kineveztetni, alkottuk meg*, melynek kötelessége a mi legmagasabb nevünkben általában a közvetlen felügyeletet és igazgatást magára az egyetemre, annak akadémiai tanácsára, a melyek az egyetem testéhez tartoznak, a fent írt rendszabás és a később kiadandó kegyes királyi rendeletek szerint gyakorolni és felügyelni arra, *hogy mindenek az állam céljaihoz legyenek alkalmaztatva, mindaz-*

által az ugyanazon egyetemet megillető és jelen kegyelmes oklevelünk erejével is megerősített összes kiváltságok és előjogok épségbentartása mellett. Továbbá az akadémiai tanácsot a rectorból, kancellárból, a karok dékánjaiból és senioraiból állónak határoztuk, azután a karokat: a hittudományit, jogit, orvosit, bölcsészeti és szabad művészetit, úgyszintén a fiatal mesterek és doktorok növeldejét az elemi és népiskolákkal és a doktorok megfelelő számával együtt megalapítottuk, végül igen gazdag könyvtárral, természetrajzi, erőtani, természet-tani, számtani muzeumokkal, azonkívül csillagvizsgáló intézettel, nyomdával, fűvészeti és gazdasági kerttel és egy helyesen berendezett egyetemhez tartozó más segédeszközökkel felszereltük és felékesítettük s mindezeket állandó törvényekkel és intézményekkel megszilárdítottuk, a mint is mindezek a mi királyi tekintélyünkkel az ezerhétszázhetvenedik esztendőben megerősített és az egész országban kihirdetett, általunk jóváhagyandó pótlékaival együtt legközelebb kinyomandó tanügyi rendszerben bővebben benfoglaltatnak. Végül, a mit itt el nem mulaszthatunk, Szent István-nak, Magyarország első és apostoli királyának Isten kiváló gondviseléséből hozzánk eljuttatott s annak az egyetemnek templomában letett jobbját az ő gondjára bíztuk, hogy megőrizze s ezt a szent zálogot a dolog örök emlékezetéül neki ajándékoztuk; a miért is, hogy ennek a budai egyetemnek a teljességéhez semmi se hiányozzék,

először általában mindazokat az okleveleket és kiváltságleveleket, melyek a fentnevezett nagyszombati egyetemnek első alapításától fogva adományoztattak és részben fent elősoroltattak, amennyiben azokat a jelen oklevél meg nem változtatja, a most Budára átvitt és királyi bőkezűségünkől ismét vissza-

állított egyetem részére kegyelmesen megerősítjük és mintegy újból adományozzuk, egyben pedig határozottan kijelentjük, hogy ugyanazt a budai egyetemet, az ő akadémiai tanácsát mindazok a kiváltságok és birói hatalom, sőt a pallosjog is megilleti, melyekkel a többi európai egyetemek is rendes szokás szerint élnek; és független lévén minden más egyetemtől, egyedül a mi dicsőséges magyar királyi utódaink legmagasabb felügyelete és kormányzása alá rendeltnek kell lennie. Ezért ezt az egyetemet a mi és magyar királyi örököseink és utódaink különös oltalmába vesszük, kegyelmesen kinyilvánítván mindeneknek, a kiket illet, hogy a budai egyetemen a bármely akadémiai rangfokra felavatottak épp úgy bocsátandók az összes tudományoknak többi, úgy a mi tartományainkbeli, mint más akadémiaiara, városaiba, káptalanjaiba, egyházaiba, mint hogyha akármelyik legősibb és leghiresebb egyetemen nyerték volna el az akadémiai rangfokozatokat, továbbá ezt a királyi egyetemet bármely háborgató és erőszakos megtámadóval szemben a mi utódaink oltalmába vesszük, igérvén, hogy mi és mindkét rendbeli (t. i. egyházi és világi) tisztségeseink és híveink serényen munkálkodunk mindazok teljesítésében, melyek annak örökös fentartására, kiváltságaink mentességére, tanulmányaink kényelmére, maguknak a tanulóknak biztonságára és kármentességére vonatkoznak; hogy pedig ennek a Budán megújított főtanodának hiánya ne legyen semmi oly méltóságban és diszben, mely a mi királyi kegyelmünk teljéből neki és tagjainak adományozható, ezen királyi oklevelünkkel rendeljük s egyúttal határozzuk, hogy ez az egyetem, mely biztos tudásunkból s elhatározott szándékunkból s a józan tanács hozzájárulásával és királyi hatalom erejével erősítettetett meg, mindazon fent említett összes és egyes kiváltságokkal, mentességekkel, kivételekkel,

elsőbbségekkel, előjogokkal, tehetségekkel, jogokkal, engedelmekkel és kegyekkel éljen, élhessen és képes legyen élni, melyekkel Magyarországon és a többi örökös tartományainkban is a többi bármely helyi és nemzetiségű gymnasiumok, főtanodák, akadémiák és egyetemek szokásból vagy joggal élnek, hatalmukban van élni és örvendenek azoknak, kipótolván még akármiféle jogi vagy ténybeli hiányt is, amelyek netalán a fent előrebocsátottakban előfordultak, vagy előfordultaknak mondhatók, vagy állíthatók; legkiváltsággal pedig a mi örökös országaink határaitban fennálló egyetemeknek, úgymint a Bécsinek, Prágának, Grácznak és Olmütznek összes jogait és kiváltságait a mi királyi és főhercegi hatalmunk teljéből ennek a budai egyetemnek adományozzuk, adjuk és ajándékozunk teljes hatálylyal, épen semmit sem vévén ki abból, a mire ő a magyar királyi, vagy törvényhatósági részleges, vagy közjog szerint a reá kedvezőkben tényleg képesnek ítéltetik, vagy jövőre fog ítéltetni, a melyet teljes egészében itt bent foglaltaknak jelentünk ki, úgyszintén megerősíteni épp úgy, mintha annak a kiváltságnak és kegyelemnek tartalma itt leírva bennfoglaltatnak“.

Százhuszonkét év mult el azóta, hogy e szabadság levél kibocsáttatott. A *Szent Jobbnak* őrzése ma nem képezi az egyetem tisztét, nemkülönben a *birói hatalom* (jus gladii) gyakorlása sem. Utóbbit 1848-iki törvényhozás vette el tőle a törvény előtti jogegyenlőség követelményeihez képest; de ugyanakkor a tanzsabadság elvét törvénybe iktatta.

A főfelügyeleti tisztség az 1848. évi XIX. t.-cz. 1. §-a értelmében a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterre hárult; e tisztet dicső emlékü MÁRIA TERÉZIA idejében

az ország hercegprimása; majd később a korona jogán a m. kir. Helytartótanács gyakorolta.

Egyébként Magna Chartánk rendelkezései érintetlenül hagyattak s *jelenleg is hatályban* vannak, sőt az alkotmányos aera beköszönte után a kolozsvári m. kir. tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről szóló 1872. évi XIX. t.-cz. 2. §-ával *törvényhozási szentesítést is nyertek*. A felhívott szakasz ekként szól:

„Addig, míg az egyetemi oktatás külön törvény által nem szabályoztatik, *a pesti magyar királyi tudományegyetemen jelenleg fennálló szabályok* ezen egyetemre nézve is érvényesek, *a mennyiben jelen törvény mást nem rendel.*“

E szakasz a contrario magyarázatából nyilvánvaló, miszerint a budapesti tudományegyetem szabályait, *foglaltassanak azok akár szabadalomlevelekben, akár szabályrendeletekben*, az alkotmányos magyar törvényhozás is megerősítette, a mi különben megfelel a jogfolytonosságnak. Hiszen még az 1858. évi május hó 21-én kelt 6166/348. csász. és kir. közokt. ministeri rendelet is kijelenti, hogy a prágai, lemergi, krakkói, gráci és insbrucki egyetemi hatóságokra vonatkozó törvény *a pesti egyetemre nem alkalmazható, mert az különleges szabályok alatt áll*. Ugyanaz olvasható az 1860. évi márczius hó 23-án kelt 5212. számú helytartótanácsi rendeletben.

Az idézett szakasz kapcsán megjegyzem, hogy a törvény szövege egyetemünket nem „*királyi magyar*“, hanem a több évtizedes gyakorlattal ellentétben „*magyar királyi egyetemnek*“ nevezi. Az elnevezés éles megfontolást igényel, főleg ha figyelembe vesszük, *hogy a magyar állam területén belől nem csupán magyar nyelvű egyetemek léteznek és létezhetnek.*

A szabadalomlevél rendelkezései lebeghettek hivatali elődeim szemei előtt, a midőn az oxfordi, cambridgei és a német egyetemek, továbbá a régi francia egyetemek rektorainak jelenleg is eminens állását tüntették fel. Mert hiszen az egyetemek azon „többi európai egyetemek” sorába tartoznak, a melyeknek kiváltságait nekünk is adományozza a Magna Charta. E kiváltságoknak a nemzet kulturpolitikájára nagy horderejük van, mert ma is áll az a tétel, hogy olyan erős a nemzet, a milyen erős az egyeteme, főleg azon egyeteme, a melynek annáleasei századokra terjedő multat foglalnak magukban s a melyeknek *történeti jogalapja van* arra, hogy a nemzeti művelődés *központjává* legyen, hogy e kulturális jelentősége a nemzeti köztudatba és közmeggyőződésbe olvadjon be.

Mivel a tanügy — így szól a nagy szabadalomlevél — helyes megszilárdítására minden államban, minden időben első sorban is azt tartották szükségesnek, hogy régi szokás szerint úgynevezett főtanoda, vagyis az összes tudományok akadémiája alapíttassék valami alkalmas helyen, a melyből ugyanis, mint tanult férfiak szemináriumából a hasznos és szükséges tudományokban jártas mestereket lehessen a tanügy kiváló hasznára *az ország többi kisebb és alárendelt akadémiáiban és gymnasiumaiban megnyerni* és a melyben minden oly fajta tudomány előadassék, melyet akárhol tanítani nem lehet, a gymnasiumokban nyert ismeretek itt kellőképen tökéletesíttessenek és végül a melynek mintájára hajtassék végre az egész országban a tanulmányi terv. Ezért biztos dolog és kétségtelen, hogy már a legrégibb időkben, mikor efajta főtanodák szórványosan Európa más tartományaiban alapíttattak, a mi dicső emlékezetű magyar királyi

elődeink is arra fordították gondolatukat és gondjukat, hogy a mi felette kedves Magyarországunkban s a hozzá kapcsolt tartományokban valami főtanodát létesítsenek.“

Majd:

„De mégis, mivel azután a főiskolák további újjászervezéséről gondolkoztunk és a mi felette kedves Magyarországunk s a hozzá kapcsolt részek számára az egész tanügy szervezetét kidolgoztattuk, s azt azután komoly tanácskozásban meghányván-vetvén, az ezerhétsházhetvenhetedik évben királyi tekintélyünkkel is jóváhagytuk, először is a tankerületeknek s maguknak a közintézeteknek is helyes közigazgatási elosztására tekintvén, azt a tervet tettük örömmel magunkévá, hogy a mi felette kedves Magyarországunkban és a hozzá kapcsolt részekben *a tanügy egységének megóvása végett* az összes tudományoknak csak egy egyeteme alapíttassék, az ötlött tehát állandóan szemünkbe, a mire hogy már dicső emlékezetű magyar királyi elődeink ZSIGMOND és CORVIN MÁTYÁS is tekintettek, fentebb érintettük, hogy t. i. az efajta tudományegyetem kevésbbé alkalmasan helyezhető el az ország valami sarkában, hanem hogy azt inkább az ország fővárosában, t. i. a Duna partján, mintegy az ország közepében fekvő szab. kir. Buda városában kell elhelyezni.“

Ha e két idézetet egybevetjük a MAGNA CHARTA fent is közölt e rendelkezésével: „felügyelni arra, hogy *mindenek az állam céljaihoz legyenek alkalmaztatva*, mindazonáltal az ugyanazon egyetemet megillető és jelen kegyelmes oklevelünk erejével is megerősített összes kiváltságok és előjogok épségben tartása mellett“ nyilvánvaló az is, hogy *Alma Materünknek állami jellegét már 1780-iki nagy szabadságomlévél biztosítja.*

Szükségesnek tartottam ezeket előre bocsátani, *minthogy a rektor az egyetem egészének hatósági képviselője és kormányzója; közjogi állása tehát az előadottakkal szoros vonatkozásban van.*

Most pedig áttérek a beszédem elején jelzett *tételes szabályokra*, ha szabad úgy neveznem, *a rectori paragrafusokra.*

Ily határozmányok országos törvényeinkben nem találhatók, annyival kevésbbé, mert az 1848-iki XIX. t.-cz. és az 1872-iki XIX. t.-cz. 2. §-án kívül mindössze két törvényszakasz intézkedik egyetemünkről.

Az 1868. évi XLIV. t.-cz. 19. §-a az *előadási nyelvről* és az 1883. XXX. t.-cz. 22. §-a a *véleményezési kötelezettségről* az érettségi vizsgálati utasítások tárgyában.

Az országos törvény hiánya azonban az egyetemek szervezetének természetes folyamánya, mivel az egyetemi kérdések általában véve sokkal helyesebben oldhatók meg *önkormányzati statutumokban.*

Innen van az, hogy a külföld hírneves egyetemein vaskos kötetekre menő statutumok alkotvák s a törvényhozás beéri azzal, hogy ezen statutumoknak az illető egyetemekre nézve törvényes erőt ad s *csak azon intézkedéseket szabályozza, a melyekre nézve az el nem kerülhető.* Pl. a parlamenti képviseleti jog stb. (Cambridge).

Az egyetemek szervezetének az önkormányzati statutumokhoz vonzódó természetét elismerte Eötvös JÓZSEF báró is, a midőn „*a pesti m. kir. egyetem újból szervezése tárgyában*“ 1870. évi április 7-én törvényjavaslatot terjesztett be.

A rectori paragrafusokat e szerint *csak az önkormányzati statutumokból és az egyetemi szabályokból állíthatom össze.*

Jogforrások:

a) Az 1849. évi szeptember 30-án kibocsátott 6798. számú és 25. §-ból álló vallás- és közoktatásügyi cs. és kir. ministeri rendelet, melynek hatályban létét az 1891. évi június 3-án kelt 58.872. számú vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeri rendelet is hangsúlyozza; *ez egyetemünk hatósági szervezeti szabályzata.*

b) Az egyetem hatósága által 1861/62. tanévben fölterjesztett és 38.103., 69.329/1862. helytartótanácsi szám alatt jóváhagyott 34 §-ból álló *hatósági ügyrend-tartás.*

c) Az egyetemi hatóságok raepresentatiója ügyében kelt 1041/1891—92. számú tanácsi szabályzat és a „sub auspiciis regis“ felavatásnak 19.530/1895. vallás- és közoktatásügyi ministeri szám alatt jóváhagyott szertartási szabályzata.

d) A 45.530/1892. vall- és közoktatásügyi ministeri szám alatt kibocsátott magántanári képesítő-szabályzat.

e) A 4524/1901. IV/2. vallás- és közoktatásügyi ministeri szám alatt jóváhagyott egyetemi könyvtári ügyviteli szabályzat.

f) Ő csász. és apostoli királyi Felségének 1887. évi január 18-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával megerősített 24 §-ból álló *egyetemi gazdasági hivatali szervezeti szabályzat* s ezzel kapcsolatban a vallás- és közokt. minister úr által kibocsátott *gazdasági hivatali ügykezelési utasítás* (75 §) és *klinikai bizottsági szabályzat* (14 §).

g) A 28.458/1891. v. k. m. szám alatt jóváhagyott tanulmányi, fegyelmi és tandíjszabályzat.

h) A 27.483/1871. november 10-én kelt vallás- és közokt. ministeri számú rendelet a szabadságolás tárgyában.

Ad a) hat. szervezeti szabályzat.

A hatósági szervezeti szabályzat szerint a rektor a tanács tagja (10. §), megválasztását a vallás- és közokt. m. kir. ministerium erősíti meg s tisztségbe csak a megerősítés után léphet (13. §), akadályoztatása esetében helyettese a prorektor (14. §), meghívására s az ő elnöklete alatt az egyetemi tanács rendes és rendkívüli üléseket tart (21. §), elnöke az egyetemi tanácsnak s ehhez való viszonyában ugyanazon jogosítványokkal bír, melyekkel a dékán (19. §) a tanári testülethez való viszonyában; az egyetemi tanács ügyviteléért első sorban ő felelős (22. §). *Ennyi és nem több az, a mit a szervezeti szabályzat a rektorról mond.*

Kiváló fontosságot tulajdonítok a szervezeti szabályzat átmeneti inrézkedéseinek, a 23., 24. és 25. §§-oknak, a melyek a következőképen hangzanak:

23. §.

Az egyetemi hatóságok *hatáskörének részletes megállapítása* hosszabb időköz előzetes tapasztalásait tételezi föl; addig is az ily irányban támadható kételyek, a mennyiben azokat az egyetemi tanács kielégítő módon eloszlatni nem tudná, a ministerium döntése alá terjesztendők.

Ugyanúgy mindaddig, míg az újabb egyetemi intézmények a kellő szilárdságot és kezelésük biztonságát el nem érték, a tanári testületek és az egyetemi tanácsülési *jegyzőkönyvei* nyolcz nap alatt eredetiben a közoktatásügyi ministeriumhoz betekintés végett fölterjesztendők. Minden egyes tanév jegyzőkönyvei folyó számmal látandók el.

24. §.

Egyebekre nézve az *eddig is fennállott egyetemi intézmények*, melyek jelen szabványok által nem érin-

tetnek, ezentúl is hatályban maradnak. Jogában áll azonban az egyetemeknek, hogy oly intézmények megváltoztatását, melyek czélszerűtleneknek tetszők, javaslatba hozhassák.

25. §.

Az egyetemi hatóságok jelen *ideiglenes szervezete* az összes karokra kiterjedőleg négy évi időközön át megkísérlendő, melynek lefolyta után a szerzett tapasztalatok és tett javaslatok alapján minden egyes egyetem részére a sajátos körülményeihez mért *végleges alapszabályok* megállapíttatni fognak.

Ez átmeneti intézkedések kétségtelenül beigazolják, hogy a szervezeti szabályzat határozmányai *csak ideiglenes jellegűek*, hogy a szabványai által nem érintett intézmények hatályban maradtak s hogy a *főfelügyeleti hatalom az egyetemi önkormányzat ügyeiben csak akkor kíván dönten*i, *a midőn a fölmerült vitás kérdéseket az egyetemi tanács kielégítő módon elintézni nem tudná*; és csak addig, *a míg az egyetemi hatóságok hatásköreinek részletes megállapítása meg nem történik*.

Az ülési jegyzőkönyvek fölterjesztéseit is *ez ideig* kívánja.

Kétségtelen tehát, hogy úgy az önkormányzati hatóság, mint a főfelügyeleti hatalom *elsőrendű érdekét képezi a hatáskörök részletes megszabása*, mert enélkül nem lehet az egyetem rektora azon helyzetben, hogy kormányzati hatáskörében *egységes elvek mellett*, a jogfolytonosság, a hatáskör és illetékesség szoros figyelembe vételével vezesse az egyetem általános igazgatását, szigoruan felügyelve annak *egyöntetűségére* és a fölmerült vitás, elvi jelentőségű kérdéseket, nemkülönben az eltérő eljárási módozatokat a tanácsülés elé terjesztve *az egyszerű, alapos és gyors közigaz-*

gatás megóvása érdekében. A hatáskörök megvonása az egyetemi élet viszonyaihoz alkalmazkodó s ez idő szerint teljesen hiányzó *fegyelmi rendtartás megteremtését* is maga után vonja.

Ad b) hat. ügyrendtartás. A hatósági ügyrendtartás szerint a folyó tárgyakat és azon ügyeket, melyeknél a késedelem veszélylyel jár, a tanács nevében a rektor intézi el (4. §), egyéb ügyekben előadót nevez, vagy előadóul önmagát jelöli ki (7. §), a tanácsüléseket a 10—21. §§-ok szerint vezeti, a tanácsülési határozatok végrehajtását felfüggesztheti (24. §) s az ülési határozatok folytán szükséges kiadmányokat az előadó beleegyezésével megszerkesztheti.

Ennyit mond a hatósági ügyrendtartás a rektorról.

Ad c). A felavatások s az egyetemi és országos ünnepélyeken való képviseleti rektori functiókról a raepresentationális szabályzat részletesen intézkedik.

Ad d). A habilitationális szabályzat 1. § második bekezdése így hangzik: „Annak megengedésére, hogy az egyetemi magántanár előadásait az egyetem helyiségein kívül tarthassa, a kar indokolt előterjesztése alapján csak a rektor van jogosítva.”

Ad e). A könyvtári ügyviteli szabályzat 17. §-a szerint a könyvtári szolgaszemélyzet fegyelmi ügyeiben a fizetés felfüggesztését és a szolgálatvesztést a könyvtár-igazgató előterjesztésére az egyetemi rektor szabja meg.

Ad f). A gazdasági hivatali szervezeti szabályzat szerint a nevezett hivatal jelentései és előterjesztései a ministeriumhoz a rektor útján küldendőek fel, ki is azok tartalmáról tudomást vesz s ha szükségesnek

tartja, azt a tanácsnak is tudomására hozza, vagy saját külön jelentéseivel kíséri (7. §), a gazdasági hivatal által sürgősnek jelzett ügyeket azonban huszonnégy óra alatt köteles fölterjeszteni (10. §); a vallás- és közoktatásügyi minister rendeletei a rektor útján küldendők le a gazdasági hivatalhoz (11. §); a gazdasági hivatali igazgatónak és e hivatal többi személyzetének 8 napig terjedhető szabadságot engedélyezhet a rektor (14. §).

A gazdasági hivatali *ügykezelési utasítás* szerint az intézeti és kórodai rendes szolgák az illető intézeti igazgatók, a pedellusok és kari szolgák az illető kari dékánok, az épület portásai, házmesterei, rendes fűtői, valamint a gazdasági hivatal szolgálja a gazdasági hivatali igazgató javaslata alapján a rektor által neveztetnek ki, a ki a rendes szolgálja személyzet felett fegyelmi jogot gyakorol (27. §); a raepresentationális költségek fedezésére hatszáz korona évi átalány folyósíttatik a gazdasági hivatali pénztárból a rektor kezeihez számadás kötelezettsége nélkül (67. §), ugyanő kezeli számadás kötelezettsége mellett a nyomtatványálatányt és a hatszáz koronás rektori hivatali irodaálatányt (68. §). A klinikai bizottsági szabályzat 13. §-a szerint pedig a klinikai bizottsági jegyzőkönyvek a rektor útján terjesztendők fel.

Ad g). A tanulmányi, fegyelmi és tandíj-szabályzat szerint az egyetemi polgárok beiktatását a rektor nevében eszközlik a kari dékánok (2. §), az anyakönyvi igazolványt a rektor is aláírja (12. §), az egyetemi polgárok, hallgatók és egyesületek felett fegyelmi jogot gyakorol (80—96. §§-ok), végül a távozási és végbizonyítványokat aláírja (102. §).

Ad h). A rektornak szabadságidőt a vallás- és

közüoktatásügyi m. kir. minister engedélyez s a kari dékánok által a tanárok részére engedélyezett 8 napi szabadság pedig a rektornál utólagosan bejelentendő.

Engedelmet kérek tisztelt Ünnepi Közgyűlés, hogy e közigazgatási száraz szabályok ismertetésével fárasztottam köszönettel vett szives figyelmüket, de szükségesnek tartottam annak beigazolására, hogy az Alma Mater szervezeti szabályainak a mai közigazgatás modern kívánalmaihoz igazodó gyökeres reformálása egyetemünk jogainak tiszteletben tartása mellett sürgős szükségét képez.

Az egyetemi autonomia két fő ágában: a kormányzati és tanügyi igazgatásban a rektornak az egyetem céljára és feladatára, vagyoni életére és ideális javaira erősen kiható képviseleti és kormányzati hatásköre oly sokoldalú és tág terjedelmű, hogy működésének keretei *a jól átgondolt szerves statutumot s a jogászai felfogásnak és kezelésnek helyt adó ügyrendtartást feltétlenül megkövetelik.*

Az ő kezében futnak össze az egyetemi igazgatás mindazon szálai, melyek az egyetem alkotó részeit egymással és a felügyeleti hatósággal egybekapcsolják; innen kell eredni minden oly intézkedésnek, mely az alkotó részek tevékenységét *egységes szellemben* szabályozza a *közös cél* érdekében.

Itt összpontosul az általános kormányzati és tanulmányi igazgatás, a fegyelmi birói hatalom gyakorlása az egyetem egész személyzete felett, az egyesületi és alapítványi igazgatás, a vagyoni igazgatás, a bizalmas jellegű, továbbá a személyi ügyek elintézése, az egyetem képvisellete, a nemzetközi érintkezés a külföld kulturfocusaival: az egyetemekkel és akadémiákkal.

Ez az önkormányzat tartalma! Ha e tartalmat nem írott szabályok, hanem szokás és hagyomány, *esetleg individualis felfogás szabja meg*, kormányzatunk a haladó kor igényeivel lépést nem tarthat. *A hatásköri és illetékességi összeütközések, a szolgálati pragmatika, a hivatali szervezet és a jó fegyelmi rendtartás hiánya az önkormányzati testület életképességét devalválják, sőt megfoszthatják az egyetemet éltető levegőjétől is: az önkormányzattól, a mely nélkül pedig egyetemek nem létezhetnek, hanem csak szakiskolák.*

Egyetértéssel a bajokon gyorsan és gyökeresen segíthetünk, ha meglesz a közös akarat, egészséges, erős egyetemi közszellemmel párosulva, a melynek organumáról: az „Egyetemi Közlöny“ megalkotásáról is kell immár gondoskodni.

Adja az Ég, hogy mint e közös akarat *végrehajtó szerve* a most megkezdődő tanévben hön szeretett Alma Materünkért mentől többet és jobbat tehessek!

